

DIE OUDSTES IN ISRAEL.

In die geskiedenis van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika het die oudstes of ouderlinge 'n groot rol gespeel en altyd 'n waardige plek ingeneem. As ooit 'n Kerk deur die storie as 'n presbiteriaanse, 'n ouderlingkerk gestempel is, dan is dit die Hervormde Kerk. Dominokrasie, predikante-oorheersing is aan hierdie Kerk vreemd, na sy aard en geskiedenis; dit sal haar vreemd bly solank as die Kerk haar historiese karakter behou. Ewe sterk as die Afrikaner-volk in staatkundige opsig demokraties van karakter en geskiedenis is en sy ware aard hom teen alle diktatuur sal verset, netso sterk is sy Hervormde Kerk presbiteriaal en teen alle papisme of pousdom en episkopalisme of biskopsregering gekant.

By die formering en organisering van die Kerk onder die Voortrekkers by hulle vestiging in Transvaal, was dit die ouderlinge wat die regering van die Kerk waargeneem het, toe predikante deur die gebrek aan simpatie van die Kaapse Kerk en die ver afstand van die ou moederland ontbreek het. Dit was 'n ouderling, die bekende vryheidsleiwende F. G. WOLMARANS van Mooirivier-Potchefstroom, medeondertekenaar van die Sandriviertraktaat waarby die onafhanklikheid van die Boere benoorde die Vaal deur Engeland erken is, wat voorsitter was van die eerste Algemene Kerkvergadering (Rustenburg, 8 Augustus 1853); dit was dieselfde ouderling wat die eerste predikant van die Hervormde Kerk in die Transvaal, Ds. D. VAN DER HOFF, in sy amp bevestig het. In dieselfde jaar was ouderling WOLMARANS ook van die tweede Algemene Kerkvergadering dié van 22 November te Potchefstroom gehou, Voorsitter, terwyl die predikant, Ds. VAN DER HOFF as scriba gefungeer het. Aan ouderling WOLMARANS en Ds. VAN DER HOFF is die opdrag gegee om 'n Kerkwet op te stel.¹⁾

Wederom by die herorganisasie van die Kerk na die ontwrigting deur die mislukte Kerkvereniging was dit 'n ouderling, die waardige figur van die heer C. J. JOUBERT van Witfontein, ook in die staatkundige lewe 'n persoon van aansien en gesag, as vice-president van die Republiek, wat die Kerk deur die woelige waters veilig geloods het. Dit was deur hom dat die eerste „eie” predikant van die Hervormde Kerk na die storm, Ds. M. J. GODDEFROY uit Holland oorgekom, bevestig is en op die 24ste en 25ste Algemene Kerkverga-

¹⁾ Sien vir hierdie gegewens PROF. DR. S. P. ENGELBRECHT, *Geskiedenis van die Nederduits Hervormde Kerk van Afrika*, 2de uitg., Pretoria-Kaapstad 1936, bl. 65 v., 81, 89, 92, 93, 141. Die brief van verwelkoming van ouderling Wolmarans vir Ds. van der Hoff, bl. 77 genoem, is as Bijlage XXVI opgeneem in die eerste uitgawe van hierdie werk, bl. LXIV, Deel I, en gee treffende bewyse van besef van hoë verantwoordelikheid en diepe Godsvrug en begrip vir wat in die waagskaal was.

derings, dié van 13 Februarie 1888 en 25 Mei 1890 te Pretoria gehou was ouderling JOUBERT die scriba.²⁾ Maar hierdie twee uitstaande ouderlingfigure was nie die enigste nie, was maar verteenwoordigend van 'n groot groep en lang ry van geestelike leidsmanne wat die gemeente voorgegaan het in getrouheid en koers hou, in begrip en ywer vir die regte Hervormde beginsels van kerkregering.

Tereg sê ons Formulier vir die Bevestiging van Ouderlinge en Diakens „dat die woord ouderling of oudste aan die Ou Testament ontleen is”. Die betrokke Hebreeuse woord (*zāqēn*, mv. *zeqēnīm*) beteken letterlik „baarddraer” („baard”, Hebr. (*zāqān*). Dit dui allereers op hoë leeftyd. In die Afrikaanse Bybel word dit dan ook met allerlei uitdrukkinge wat die ouderdom aangee vertaal, soos „oues” (Ps. 148:12, Job 32:9b), „ou manne” (Sag. 8:4), „die ou mense” (Ex. 10:9, Deut. 32:7, Joël 2:28, Hebr. 3:1-, Ps. 119:100, Job 12:20), „bejaarde” (I Sam. 2:31v.), „oudstes” (I Kon. 12:6, Joël 2:16) en „grysaard” (Jes. 3:5, Jer. 6:11, Eseg. 9:6, Spr. 17:6)³⁾ en staan assonanig dikwels in teenstelling tot die jong mense. Die woord „ouderling” kom in die Afrikaanse Bybelvertaling in die Ou Testament nie voor nie, wel in die Nuwe Testament. Dit hang same met die feit dat „ouderling” in Afrikaans (netsoos „elder” in Engels) 'n spesiale kerklike ampsaanduiding geword het. In die Nuwe Testament word die betrokke Griekse woord (*presbuteros*) tereg waar dit leidende figure of ampsdraers van die Christelike gemeente aandui met „ouderling” vertaal. Dit lyk my egter minder juis as die Afrikaanse vertaling ook van „ouderlinge” spreek as vooraanstaande manne van die Joodse volk bedoel word in die Nuwe Testament (Luk. 7:3-5, Matth. 28:12, Hand. 4:8, 22:5, 24:1). Dit sou beter gewees het as hier van „oudstes” gepraat was (soos inderdaad Luk. 22:26 gebeur), soos gereëld in die Ou Testament.

Maar nou sê die Formulier vir die Bevestiging van Ouderlinge en Diakens aangaande die woord ouderling of oudste wat aan die Ou Testament ontleen is verder, en dit ook tereg, „dat dit 'n persoon aandui wat in 'n aansienlike amp van regering oor ander gestel is”. „Oudste” het in die Ou Testament nie alleen betrekking op die leeftyd van die persoon nie maar dui ook waardigheid aan, die waardigheid wat lewenservaring en die daardeur verworwe wysheid meebring en verteenwoordig. Sowel by die primitiewe natuurelestamme van die huidige Afrika as by die ou kultuurvolke van die Nabye Ooste en ook by die volk Israel word ouderdom, aansien en wysheid geag

²⁾ Sien aangehaalde werk bl. 364-369, en Bylae bl. 427.

³⁾ Hebreeus het ook 'n eie uitdrukking vir „grysaard” *isj sēbā* (Deut. 32:25) of *sāb* Job 15:10) wat ook in Assiries en Aramees gebruiklik was (Esra 5:5,9:6:7v.,14). Nog hoër leeftyd word uitgedruk deur die woord *jāsjsj*, dus ongeveer ons “bedagg” (Job 12:12,15:10,29:8,32:6).

as gewoonlik saam te gaan,⁴⁾ 'n oortuiging klassiek tot uiting gebring in die woorde van Job 12:12: „By die bedaagdes is wysheid en in lengte van dae is verstand”, en in die wet van Leviticus 19:30: „Vir die grys hare moet jy opstaan, en die persoon van 'n ou man eer”. Netsoos die Arabiere woord „sjeik” (eintlik „sjaich” met 'n skerp *g* aan die end) letterlik „ou man” beteken, maar die algemene betekenis „stamhoof” gekry het en selfs allerlei persone in 'n leidende funksie aandui,⁵⁾ so ook „oudste” (*zāqēn*) in die Ou Testament.

Die eerste maal wat die woord hier voorkom, is in die geskiedenis van Abraham, waar die uiters belangrike taak van die werwing van 'n bruid vir die seun van die aartvader, die draer van die belofte, opgedra word aan Abraham se „dienaar, die oudste van sy huis wat opsig gehad het oor al sy goed” (Gen. 24:1, lett.: „die heerser oor al wat aan hom behoort het”, waarskynlik dieselfde wat H. 15:1 Eliëser genoem word). „Oudste van die huis” is hier wel eweseer 'n rang- en waardigheidsaanduiding as waar die oudstes van die huis van Farao (Gen. 50:7, naas die oudstes van die land Egipte) en van die huis van Dawid (II Sam. 12:17) vermeld word. „Huis” het hier die betekenis van „huisgesin, familie, (die diensbares inbegrepe), hofhouding”.

Dit is seker toevallig dat ons nooit in die Ou Testament van die oudstes van 'n geslag, (Hebr. *misjpāchā*) die groep van nog mees deur bloedverwantskap verbonde families hoor nie. Tog is daar wel rede om as daar van die oudstes van Israel gespreek word met MARTIN NOTH in die eerste plek aan die geslagshoofde te dink.⁶⁾

As na die vestiging in Kanaän die dorps- en stadsgemeenskappe meer en meer die plek van die geslagsverbande inneem, hoor ons dikwels van die oudstes van die stad, wat in die poort saamkom en sitting hou (Rut 4:1-4, Kgl. 5:14, Spr. 31:23, Ps. 107:32) en aan wie die regspleging vernaamlik toevertrou was. Veral in die boek Deuteronomium word hierdie oudstes van die stad meermale met hulle regsfunksies vermeld (19:12, 21:1-9, 18-21, 22:13 vv., 25:5 vv.). Dat hierdie plaaslike oudste-kollegies reeds vroeg by Israel in Kanaän voorkom blyk uit die geskiedenis van Saul se verlossing van Jabes in Gilead (I Sam. 11:3) en het reeds by Kanaänitiese stede soos Gibeon (Jos. 9:11) en Sukkot (Rigt. 8:14 en 16) hulle voorbeeld gehad. Waar by die laasgenoemde seker nie te groot stad die getal „oudstes” of „vorste” as 77 gegee word, is hieronder seker die verteenwoordigers

⁴⁾ Sien my verklaring *De Spreuken van Salomo, I*, bl. 9 en 15, n Tekst en Uitleg, Groningen 1929.

⁵⁾ Bv. magistrate van stede en distrikte, hoofde van bedrywe, direkteurs, leiers van godsdienstige groepe, onderwysers, „heiliges”, ja selfs van 'n sjeik van die diewe word gepraat; sien W. H. BENNETT onder „Elder (Semitic)” in JAMES HASTINGS *Encyclopedia of Religion and Ethics*, Vol. V, p. 253-6, Edinburg, 1912.

⁶⁾ Sien sy *Geschiede Israels*, Göttingen, 1950, bl. 89, 93-95.

van die vernaamste families te verstaan. Stadoudstes word dan ook verder meermale vermeld.⁷⁾

Die derde, groter groepsverband onder Israel was die stam (Hebr. (*sĕbet* en *mattē*). Die uitdrukking „stam-oudstes” kom alleen Deut. 31:28 voor. Maar dat hulle reeds vroeg in die geskiedenis van Israel gefunksioneer het, blyk uit die historiese boeke. En dit skyn asof aan hulle nie soseer die regspleging nie as wel die regering, altans die groot beslissinge in regeringsbeleid toevertrou was. So tree die oudstes van Gilead op tydens die bedreiging deur die Ammoniete en lei die onderhandelings met die vroeër uitgedrewe Jefta om hulle aanvoerder in die stryd (*qācīn*, vgl. Jos. 10:24 ook van militêre funksionarisse⁸⁾ en „hoof” d.w.s. na die stryd hulle leier in regerings-sake te wees. (Rigt. 11:4-11). Nog tydens Saul se regering soek Dawid die guns van die oudstes van Juda te win deur aan hulle 'n deel van die buit wat hy op die Amalekiete gemaak het, te stuur;⁹⁾ uit die dan volgende lys blyk dat hier die oudstes van Juda 'n versamel-naam was vir die oudstes van die verskillende stede in die gebied (I Sam. 30:26-31). Die laaste stad in die ry is Hebron. Dis merkwaardig dat as Dawid kort daarop in Hebron tot koning van Juda gesalf word, die oudstes van Juda nie genoem word nie; maar as daar by hierdie gewigtige regeringsaak gesprek word van „die manne van Juda” of „die huis van Juda”, dan is dit seker maar net ander uitdrukkinge vir „die oudstes van Juda” (II Sam. 2:1-11). Na die dood van Absalom tree Dawid al gou in verbinding met „die oudstes van Juda” om sy terugkeer na Jerusalem te bewerkstellig (II Sam. 19:12v., Afr. 11 v.; in vs. 16, Afr. vs. 15 word hulle eenvoudig „Juda” genoem). En net soos „die oudstes van Juda” die laaste seggingskap gehad het oor wie koning oor hulle stam sou wees, so was dit met „die oudstes van Israel” wat die tien Noordelike stamme betref (II Sam. 3:17, 5:3); die verbondsluiting met Dawid om ook oor hulle stamme te regeer, was hulle reg en taak, en die koningsalwing het dan ook net soos voorheen vir Juda nou ook vir Noord Israel deur (of namens) die oudstes plaas gevind. By die belangrike eredienshervorming deur koning Josia wat nie sonder 'n volksverbondsluiting kon deurgevoer word nie, was dit die oudstes van Juda naas die van Jerusalem wat vir hierdie ingrypende staatsaak byeengeroep is (II Kon. 23:1). En as die leidende volksdeel van Juda 'n dertig jaar

---

⁷⁾ Van Betlehem Rut 4, 1 Sam. 16:4, Samaria II Kon. 6:32, Jisreël I Kon. 21:8 vv., Jerusalem II Kon. 23:1, Kgl. 1:19, 2:10, Gebal in Fenisië Eseg. 27:9; ook Jos. 20:4 en Esr. 10:14.

⁸⁾ Sien G. VON RAD *Der heilige Krieg im alten Israel*, Göttingen 1952, 2te Aufl., S. 27, A. 44.

⁹⁾ „Die oudstes van Juda, sy vriende”, sê die Hebreëus; „voorzover het zijn vrienden waren”, vertaal JOH. DE GROOT, *I Samuel, Tekst en Uitleg* Groningen 1934; misschien tog wel beter met die Afrikaanse vertaling: „sy stamgenote”.

later in die ballingskap na Babel gevoer is, versamel die oudstes van Juda gedurig by die huis van hulle medeballing, die profeet Esegïël, om van hom leiding en Godswoord te ontvang vir hulle verslae volksgenote (Eseg. 8:1, 14:1, 20:1 en 3; sien ook die brief wat die profeet Jeremia aan hulle rig Jer. 29:1).

Die hoogste kollegie in regeringsake wat die hele volk betref was „die oudstes van Israel” (*zīqnê jisrā'ēl*). Soos 'n soort regeringsraad beslis hulle met die koning oor sake van staatsbeleid (sien die geskiedenis van Absalom en die raad van Agitofel en Husai, II Sam. 17:4-15). Vanuit hierdie seker historiese betroubare teks-gedeelte uit die beroemde Familie- of Troonopvolgingsgeskiedenis van Dawid kan mens na vore en na agter gevolgtrekkings maak en sowel Saul se vrees om voor die oudstes van sy volk beskaam gestel te word, verstaan (I Sam. 15:30), as hulle oproep deur Salomo vir die inwyding van die tempel (I Kon. 8:1, 3). Reeds Exodus spreek, hoewel die groot-familie van Jakob met sy sewentig siele in drie, vier geslagte (Gen. 15:16, 50:22v., Ex. 6:15vv.) nouliks tyd gehad het om tot 'n volk te groei, telkens van „die oudstes van Israel” (of „van die kinders van Israel” of „van die volk”; Ex. 3:16, 18, 4:29, 12:21, 17:5v., 18:12, 19:7, 24:9-11,14), wat as tussenpersone tussen die openbaringsontvangers Moses en Aäron en die volk en tussen die volk en die Farao optree. By die groot momente, die keerpunte en keuse-momente in die volksgeskiedenis, sien ons dan ook die oudstes van Israel eerste genoem (Deut. 27:1. Jos. 8:33vv., 23:1v, 24:1vv; by die aanvang en by die voorlopige afsluiting van die vestiging in Kanaän). As dan ook reeds vir die woestyntyd en by die begin van die intog in Kanaän 'n kollegie van „die oudstes van Israel” veronderstel word (Lev. 4:15, 9:1, Num. 11:16vv., 16:25, Deut. 5:23, 29:9-10, 31:4, Jos. 7:6, 8:10; Lev. 4:15 en Rig. 21:16 „die oudstes van die volksvergadering”, Hebr. *zīqnê hā'ēdā genoem*) dan behoef dit m.i. geen onhistoriese terugskuiwing van later toestande in die voortyd van die volksbestaan te wees nie. Volks- of landsoudstes word ook van Midian en Moab vermeld (Num. 22:4 en 7). Dis ook weer in kritieke momente dat koning Agab „die oudstes van die land” raadpleeg (I Kon. 20:7) en dat hulle optree om die volksvergadering (*qehal hā'ām*) te verhinder om, aangestook deur die tempelpriesters en volksprofete, Jeremia die Godsman te doodvonnis (Jer. 26:17). In die bekende Aramese oorkondes van die boek Esra blyk duidelik die groot plek wat „die oudstes van die Jode” (*sābê jehūdājê*) direk onder die goewerneur in die organisasie van die Joodse volksgemeenskap na die Ballingskap ingeneem het (Esr. 5:5, 9, 6:7v., 14).

Oor die moeilik te beantwoorde vrae hoe hierdie opperste regeringskollegie of staatsraad saamgestel was, of hulle 'n permanente liggaam gevorm het, of slegs by belangrike beslissinge opgetree het, hoe hulle funksies, regte en pligte afgebaken was naas die van die

geslagsverteenwoordigers en/of stamhoofde (*nāsi'*, mv. *nesi'im*); *rō'sj* mv. *rā'sjīm*) en naas die „amptenare” (Hebr. *sjōterim*, Afr. „opsigters”, eintlik „skrywers”) en „regters” (Hebr. *sjōfetim*) en die priesters, wat ook 'n deel van die regspraak onder hulle gehad het na die Deuteronomiese en seker gedeeltelik historiese-betroubare voorstelling, as ook naas die koning en sy distrikshoofde (Hebr.: *niççābim* of *neçibim*, Afr.: „bestuurders”, I Kon. 4:7vv.; was die *sārê hammedinôt*, Afr.: „owerstes van die provinsies”, I Kon. 20:14-20, 'n later naam vir dieselfde bestuursmanne?), oor al hierdie kwessies kan ons hier nou nie handel nie. Die bostaande is voldoende om 'n indruk te kry van die groot betekenis wat „die oudstes” in die Israelitiese samelewing gehad het. Van die drie hoogste funksies van 'n welgeordende volksgemeenskap, die wetgewende, regsprekende en besturende mag, het die laaste twee vir 'n groot deel tot hulle bevoegdhede behoort; die eerste, die wetgewing, het in Israel, wat uit die gedagte van die teokrasie of Godsregering en die Goddelike reg gelewe het, eintlik nie in hande van mense of menselike verteenwoordigers gelê nie maar is deur geestelike instansies geproklameer.¹¹⁾

Ons wil ten slotte wys op 'n gebied waar die oudstes ook 'n rol gespeel of liewer 'n leidende aandeel gehad het, waarop virsover ons bekend nog nie soveel aandag geval het nie^{11a)} en wat tog belangrik is om die oorgang van die Outestamentiese „oudste” in die Nieu-testamentiese „ouderling” te verstaan, en dit is die terrein van godsdiens en erediens.

By die voorbereiding en seremonies van die Paasfees wat volgens Ex. 12:21 na „geslagte”¹²⁾ gevier moet word, het „die oudstes van Israel” die leiding en verantwoordelikheid gehad. By die besoek van die Midianitiese priester en skoonvader van Moses, Jetro, rig hierdie 'n offermaaltyd aan en „Aäron en al die oudstes van Israel het gekom om saam met Moses se skoonvader brood te eet¹³⁾ voor die aangesig van God”. Die oudstes tree by hierdie verbondsmaaltyd, 'n soort „Nagmaal” in die woestyn, dus op as verteenwoordigers en bemiddelars vir die volk (Ex. 18:12). Was hier aan die begin van die woestynreis die ou, Midianitiese priester die menslike gasheer, by die

¹⁰⁾ Sien oor hierdie term veral M. NOTH, *Geschichte Israels*, bl. 85.

^{11a)} Die monografie van Seesemann, *Die Altesten im Alten Testament*, 1895 was nie tot my beskikking nie.

¹¹⁾ Sien veral A. ALT *Die Ursprünge des israelitischen Rechts*. Berichte u. Verhandl. d. Sächs. Akad. d. Wiss., Leipzig, Phil.-hist. Klasse, Bd. 86, Heft 1, 1934; besonderlik bl. 33 vv. oor die „apodiktiese reg”, en bl. 70: „in die apodiktiese reg het 'n ongebroke, agressiewe krag geskuil wat elke lewensterrein wou onderwerp aan die aanspraak op onvoorwaardelike heerskappy van die wil van Jahwê oor sy volk”.

¹²⁾ So die Hebreeus; die Afr. vertaling het hier „families”, netsoos in vs. 3, waar die Hebreeus egter 'n ander woord gebruik. Ook I Sam. 20:6 en 29 is sprake van 'n geslagsoffer; Afr. minder juis: „familie-offer”).

¹³⁾ „Brood” hier, soos dikwels, in die algemene betekenis van „voedsel, spys, kos” want dele van die offervleis was seker 'n hoofbestanddeel van hierdie feesmaaltyd.

Sinaiverbondsluiting was dit die goddelike Gasheer self in Wie se teenwoordigheid Moses en Aäron met sy twee seuns en „sewentig van die oudstes van Israel” toegelaat word op die berg, en waar na die aanskouing van Sy heerlikheid, die heilige maaltyd gevier is (Ex. 24:1, 8-11).¹⁴⁾ Die verteenwoordigers van die gemeente van die Ou Verbond word in vs. 11 met die alleen hier voorkomende woord „die uitgesoektes¹⁵⁾ van die kinders van Israel” aangedui.

Van besondere betekenis is die merkwaardige verhaal in Numeri 11 (veral vss. 14-17 en 24b-30), „zeer oude stof” soos EDELKOORT tereg skrywe, waar Moses beveel word, toe die las van die numererende volk hom te veel geword het, om sewentig manne uit die oudstes van die volk bymekaar te bring by die Tent van Samekoms, waarna God van die Gees wat op Moses is „afsonder” en op hulle lê en hulle as gevolg daarvan „profeteer”, d.i. in sinsverrukking, heilige geesdrif kom te verkeer, bewys dat hulle hulle begiftig gevoel het met heilige Gees wat hulle vir hulle navolgende ampswerk sou bekwaam. Van hulle sê PROF. EDELKOORT: „Zij worden hier niet voor het eers gekozen, ze komen reeds voor in Ex. 24:1. Zij beteekenden een andere instantie in het volksbestuur dan de meermalen genoemde stamhoofden. Waren deze meer voor de uitwendige, haast zeiden we militaire, organisatie van Israel, deze oudsten vervulden een functie in het religieuze (!) en het daarmee nauw verbonden juridische leven des volks”. Ons kry hier weer die getal sewentig, wat ons in Ex. 24 en in die stad Sukkot (Rigt. 8:14) teengekom het, waarmee wel die sewentig seuns van die rigter Gideon (Rigt. 18:30, 9:2, 5) en sewentig seuns en kleinsseuns van die rigter Abdon (Rigt. 12:14v.) vergelyk is, en aan watter getal die aantal lede van die later Joodse Sanhedrin volgens die Talmud ontleen is, in alle geval 'n volheid verteenwoordigende aantal.

By die belangwekkende versoeningseremonie vir doodslag deur 'n onbekende hand, in Deuteronomium 21 beskryf, tree die oudstes van die stad namens hulle gemeenskap, ja namens die hele volk op in die priesterlike funksie van voorbidders en versoeningbemiddelaars. As hulle die hande was oor die koei waarvan die nek gebreek is (as draer van die onreinheid?, vgl. Ex. 13:13, 34:20), dan moet hulle hierdie verklaring doen, wat in die Hebreeus duidelik 'n plegtige, ritmiese vorm dra:—

¹⁴⁾ Waar die Heer Jesus by die instelling van die Nagmaal so duidelik by hierdie Outelementiese verbondsmaaltyd aansluit Mk. 14:24v., Matt. 26:28v., Luk. 22:20, sou dit geen ongeoorloofde gevolgtrekking hieruit wees nie as die viering van die Nagmaal by geleentheid van 'n Algemene Kerkvergadering in die lyn van die stigtingsmaaltyd gesien word.

¹⁵⁾ Hebr. *acilê* „vernames, aansienlikes, besonder onderskeienes, geëerdes” (vgl. die werkwoord van dieselfde stam in Num. 11:17, 25: „afsonder”) 'n ere naam wat aan die ander benaming *pinnôt hā'ām* „die hoekstene van die volk” herinner, Rigt. 20:2, I Sam. 14:28, Jes. 19:13, Sag. 10:4; dis jammer dat die Afrikaanse vertaling alleen op die laasgenoemde plek „hoeksteen” vertaal, origins altyd die kleurlose „hoofde”.

¹⁶⁾ *Numeri, Tekst en Uitleg*, Groningen, 1930, bl. 122.

„Ons hande het hierdie bloed nie vergiet nie,
 en ons oë het dit nie gesien nie.
 Doen versoening vir u volk Israel,
 wat U, o Here, verlos het;
 en laat geen onskuldige bloed rus
 op u volk Israel nie;
 maar laat die bloedskuld vir hulle versoen word!” (vs. 7v.).

Ook na die misdaad van Agan, waardeur Israel onder die ban geplaas is, tree die oudstes van Israel, hier met Josua aan die hoof, as voorbidders op vir die volk (Jos. 7:6-9). Volgens I Sam. 4:3 het die oudstes medeseggingskap gehad oor die uitbring van die Verbondsark uit die heiligdom. Dat koning Salomo vir die inwyding van die Tempel allereers die oudstes opgeroep het, is reeds vermeld (I Kon. 8:1; duidelik is hulle hier as die verteenwoordigers van die hele volk eerste genoem voor die stamhoofde en die familieowerstes).

Die verhouding van volk en koning het in Israel die vorm van 'n verbond gehad, aangegaan voor die aangesig van die Here. Dit was die oudstes van die volk wat hierby die volk verteenwoordig het (I Sam. 8:4, 22, 10:24v., en veral II Sam. 5:1-3). Na die bekragtiging van die koningskeuse en verbondsluiting volg dan die salwing met die heilige olie, teken van die wyding aan God en sy diens en van die Geestesbegawing. En ook hierdie heilige handeling word voorgestel as deur die oudstes (of moontlik namens hulle deur die priester) verrig (II Sam. 5:3; vgl. 2:4 en 7 deur „die manne” of „huis van Juda”). Dit was weer 'n plegtige verbondsluiting en weer met die oudstes as verbondsluiters namens die volk, toe koning Josfa sy „kerk-hervorming” in die jaar 621 voor Chr. laat aanvaar het (II Kon. 23:1).

As die oudstes op dwaalweë gaan, is die volk verlore. Onder die gruwele wat die profeet Esegïël hulle in die tempel te Jerusalem sien afspeel in die jaar 592 is, dat „sewentig manne uit die oudstes van die huis van Israel” elkeen met sy wierookpan in die hand reukwerkwolke laat opgaan voor allerhande afbeeldinge van afskuwlike kruipende en viervoetige diere en allerhande dregkode, uitgesny op die muur van die tempelpoort (Eseg. 8:7-12). Al is dit in growwe verbastering en ontaarding, tog blyk ook hier die priesterlike aard wat aan die amptelike posisie van die oudstes in Israel eie was.

In hoopvolle teenstelling tot die verval van die strydende kerk soos hier openbaar, staan die uitsig van die Jesaja-apokalips op die triumferende, wanneer „die Here van die leërskare sal regeer (of: sy koningskap sal aanvaar en openbaar, op die berg Sion en in Jerusalem en voor Sy oudstes sal daar heerlikheid wees” (Jes. 24:23); heerlikheid, geen skande en skaamte meer nie, heerlikheid soos by die verbondstigting by die Sinaï (Ex. 24), en die oudstes word nou nie

meer die oudstes van Israel genoem nie, maar Sy, Gods oudstes wat soos 'n hemelraad die Koning en Sy troon omgewe.

Dit is seker in aansluiting by hierdie toekomsvisioen as in die Openbaring van Johannes die troon van die Allerhoogste omgewe gesien is van vier en twintig trone, die eresetels van die vier en twintig ouderlinge of oudstes¹⁷⁾ bekleed met wit klere en op hulle hoofde goue krone, teken van hulle regeeramp, wat hulle egter neerwerp voor die troon van hulle Koning (Op. 4:10), telkens in aanbidding voor Hom neervallende (Op. 5:14, 11:16, 19:4). Die getal vier en twintig wys wel op hulle verteenwoordiging van die gemeente van die Ou en Nuwe Verbond tesame. En die wierookpanne van die afgodiese oudstes van Esegïel se tempelgesig het hulle hemelse teenhangers in die „goue komme vol reukwerk” van die oudstes rondom die Troon (Op. 5:8), wat, netsoos die daar genoemde siters, hulle as priesterlike liturge aandui, wat die gebede en lofsange van die gemeente („die heiliges”) voordra voor die Ewige.¹⁸⁾

In die lig van hierdie Bybelse gegewens mag tereg gevra word of die ouderlingsamp in die Kerk van vandag by die erediens wel genoeg tot sy Bybelse reg kom. DR. A. F. N. LEKKERKERKER in sy lesenswaardige artikel na aanleiding van die nuwe „Dienstboek” met formuleer vir o.a. die bevestiging in die ouderlingamp sê tereg; „De ouderling, die regeert, heeft daarmee iets van de arbeid der apostelen voortgezet . . . . Gezien het feit, dat iets van de arbeid der apostelen nog doorschemert in de ouderling . . . . is het goed, dat de ouderling assisteert, er-bij-staat, wanneer bij een eerste bevestiging van een dienaar des Woords aan deze de handen opgelegd wordt. Waarom zou ook de ouderling niet deel hebben aan de handoplegging?”¹⁹⁾ Die handoplegging wat in Hand. 6:6 deur die apostels, en 13:3 blykbaar deur die profete en leraars geskied, was volgens I Tim. 4:14 die taak van die presbyterium of ouderling-kollegie.²⁰⁾ DR LEKKERKERKER haal hier ook die mening van DR. A. J. BRONKHORST aan dat: „bij de handoplegging het gehele presbyterium tegenwoordig was en op de een of andere manier assisteerde”.²¹⁾

Oor die moeilike vrae van die ampte in die oudste Christelike Kerk is dit hier nie die plek om 'n ondersoek in te stel en om riglyne

¹⁷⁾ PROF. DR. A. M. BROUWER verkies in sy *Het Nieuwe Testament vertaald en van aantekeningen voorzien*, Leiden, 1950, hierdie weergawe bo die van „ouderlinge” en so vertaal ook die nuwe Nederlandse vertaling van die Ned. Bybelgenootschap. Die wit klere is volgens PROF. BROUWER aanduiding van die verheerlikte liggaam; wellicht tog eerder van hulle priesterlike funksie, vgl. DR. J. WILLEMSE in *Tekst en Uitleg*, 1942, bl. 75.

¹⁸⁾ Een van die oudstes doen ook diens as 'n soort tolkengel soos dié wat die openbaringsboodskappe aan die profeet Sagaria oorgebring het, vgl. Op. 5:5, 7:13v.

¹⁹⁾ Sien sy artikel „*Het ambt in het Hervormde Dienstboek*”, in *Kerk en Theologie*, IV, 2, April 1953, Wageningen, bl. 107.

²⁰⁾ So en nie „ouderlingskap” is die bedoeling van die teks; vgl. die nuwe Nederlandse vertaling: „de gezamenlijke oudsten”.

²¹⁾ *Schrift en kerkorde*, 1947, bl. 75.

vir die huidige orde in die Kerk te trek nie. Die bostaande is meer as voldoende om te bewys dat ouderlinge F. G. WOLMARANS en C. J. JOUBERT hulle ampsbevoegdheid geensins te buite gegaan het, toe hulle Algemeen Kerkvergaderings gepresideer en predikante bevestig het nie. En by geleentheid van die viering van die honderd jaar funksioneer van die Algemene Kerkvergadering is dit seker gepas om ook met dankbaarheid en erkentlikheid te gedink die groot en seënryke werk wat die ouderlinge van die Kerk gedurende daardie eeu verrig het, en die wens en bede uit te spreek dat hulle ook voortaan hulle belangrike plek in die lewe van die Kerk op so'n waardige wyse mag inneem.

Pretoria, 16 Mei 1953.

B. GEMSER.
